

Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень
УДК 340.1

Олейников Сергій Миколайович

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри теорії і філософії права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Олейников Сергей Николаевич

кандидат юридических наук, доцент,

доцент кафедры теории и философии права

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого

Oleinykov Sergii

PhD in Law, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Theory and Philosophy of Law

Yaroslav Mudryi National Law University

ORCID: 0000-0002-5940-1728

**ПОВЕДІНКА В ПРАВОВІЙ СФЕРІ СУСПІЛЬСТВА: ДИНАМІКА
ЮРИДИЧНОЇ ПРИРОДИ**

**ПОВЕДЕНИЕ В ПРАВОВОЙ СФЕРЕ ОБЩЕСТВА: ДИНАМИКА
ЮРИДИЧЕСКОЙ ПРИРОДЫ**

**BEHAVIOR IN THE LEGAL SPHERE OF SOCIETY: THE DYNAMICS
OF LEGAL NATURE**

Анотація. Аналіз суспільних проявів поведінки спонукає до узагальнення її соціальних, юридичних, психологічних якостей, які об'єднують поняття «юридично значуща поведінка». Впорядкований правом вчинок особи суспільство сприймає за соціальною значущістю наслідків – корисних чи шкідливих для нього, контролює та оцінює за критерієм правомірності.

Така поведінка має термінологічно неоднаковий вираз в науці:

«поведінка в правовій сфері», «правова поведінка», «юридично значуща поведінка».

Юридичну значущість поведінки розглянуто як її урегульованість принципами та нормами права поведінки, значимість реальних та потенційних наслідків якої для суспільства юридично оцінені. Сутність правової поведінки розкривається в її властивостях: соціальна значущість поведінки відображає її позитивний чи негативний вплив на економічну, публічну та приватну сферу; інтелектуальне-вольовий зміст поведінки, її свідомо-вольові прояви – психологічна характеристика інтелектуальних і емоційно-вольових особливостей психічних проявів особи; юридична визначеність поведінки передбачає офіційне закріплення її зовнішніх та внутрішніх показників в джерелах права; здатність поведінки особи спричиняти юридичні наслідки – позитивні (суб'єктивні права, юридичні обов'язки), або негативні (заходи юридичної відповідальності як наслідок правопорушення); зовнішня форма поведінки, її вираз як діяння, або бездіяльності; структурованість (внутрішній склад) поведінки акумулює прояви її суб'єктивних та об'єктивних особливостей у правомірних та неправомірних вчинках; наявні державні повноваження щодо контролю правомірності чи неправомірності вчинків суб'єктів; наявність причинно-наслідковому зв'язку вчинка з рівнем правосвідомості та правової культури особи; зв'язок поведінки з правовою інформацією та основоположними принципами права; умовність та змінюваність правового змісту поведінки, яка свідчить про зміни кордонів між правомірними і неправомірними вчинками.

Гене́за поняття правової поведінки передбачає зв'язок досліджень із праксеологічним виміром правової системи, в якій центральним елементом є правова особа.

Ключові слова: юридично значуща поведінка, правомірна поведінка, правопорушення, правова інформація, правова культура.

Аннотация. Анализ общественных проявлений поведения побуждает к обобщению ее социальных, юридических, психологических качеств, которые объединяет понятие «юридически значимое поведение». Упорядоченный правом поступок лица общество воспринимает по социальной значимости последствий – полезных или вредных для него, контролирует и оценивает их по критерию правомерности. Такое поведение имеет терминологически неодинаковое выражение в науке: «поведение в правовой сфере», «правовое поведение», «юридически значимое поведение».

Юридическая значимость поведения рассмотрена как ее урегулированность принципами и нормами права, значимость реальных и потенциальных последствий которой юридически оценены обществом. Сущность правового поведения раскрывается в его свойствах: социальная значимость поведения отражает ее позитивное или негативное влияние на экономическую, публичную и частную сферу; интеллектуально-волевое содержание поведения, его сознательно-волевые проявления – психологическая характеристика интеллектуальных и эмоционально-волевых особенностей психических проявлений человека; юридическая определенность поведения предполагает официальное закрепление ее внешних и внутренних показателей в источниках права; способность поведения лица вызывать юридические последствия – положительные (субъективные права, юридические обязанности), или отрицательные (меры юридической ответственности как следствие правонарушения); внешняя форма поведения, ее выражение как действия, либо бездействия; структурированность (внутренний состав) поведения аккумулирует проявления ее субъективных и объективных особенностей в правомерных и неправомерных поступках; имеющиеся государственные полномочия по контролю правомерности или неправомерности поступков субъектов; наличие причинно-следственной связи поступка с уровнем правосознания и

правовой культуры личности; связь поведения с правовой информацией и основополагающими принципами права; условность и изменчивость правового содержания поступка, свидетельствует об изменениях границ между правомерными и неправомерными действиями.

Генезис понятия правового поведения предполагает связь исследований с праксеологическим измерением правовой системы, в которой центральным элементом является правовая личность.

Ключевые слова: *юридически значимое поведение, правомерное поведение, правонарушение, правовая информация, правовая культура.*

Summary. *Analysis of social appearances of behavior leads to a generalization of its social, legal, psychological qualities that are united by the concept of "legally significant behavior". The society, ordered by the right deed of a person, perceives the social significance of the consequences – useful or harmful for it, controls and evaluates them by the criterion of legality. Such behavior has terminologically unequal expression in science: "behavior in the legal sphere", "legal behavior", "legally significant behavior".*

The legal significance of the behavior is considered as its regulation by the principles and rules of law, the significance of the real and potential consequences of which are legally evaluated by society. The essence of legal behavior is revealed in its properties: the social significance of behavior reflects its positive or negative impact on the economic, public and private sphere; the intellectual-volitional content of behavior, its conscious-volitional manifestations is the psychological characteristic of the intellectual and emotional-volitional characteristics of the mental manifestations of a person; legal certainty of behavior implies the official fixing of its external and internal indicators in the sources of law; the ability of a person's behavior to cause legal consequences – positive (subjective rights, legal obligations), or negative (measures of legal responsibility as a result of an offense); external form of behavior (its

objectification) – its expression as an action or inaction; structure (internal composition) of behavior accumulates manifestations of its subjective and objective features in lawful and illegal actions; state power can and should control the legality or illegitimacy of the actions of subjects; the presence of a causal relationship of the act with the level of legal consciousness and the legal culture of the person; the connection of behavior with legal information and fundamental principles of law; the arbitrariness and variability of the legal content of the act testifies to changes in the boundaries between lawful and unlawful actions.

The genesis of the concept of legal behavior implies a link between research and the praxeological dimension of the legal system, in which the legal personality is a central element.

Key words: *legally significant behavior, lawful behavior, offense, legal information, legal culture.*

Постановка проблеми. Будь-який впорядкований правом вчинок особи в суспільстві сприймається за соціальною значущістю та відголосом його наслідків (корисних чи шкідливих), контролюється та оцінюється за критерієм правомірності – відповідності правовим цінностям, принципам і нормам права. Змістовні зміни правовій системі суспільства, де людина, як першоелемент правовій реальності, утворює правовий сенс суспільного життя, «антропологізація» та «соціологізація» теоретичного та прикладного правознавства, інтернаціоналізація та гуманізація правової життя – правової свідомості, ідеології, законодавства та правових відносин – спонукає дослідників до аналізу головної субстанції правової системи – поведінки осіб, її стабільності і динаміки, в яких людина розкриває фізичні, соціальні та духовні властивості в правових реаліях, а її поведінка набуває соціально значущих юридичних властивостей. Переконає доречність міркування про те, що «в рухомих циклах правового розвитку змінюються погляди, позиції

і дії людей, і це вимагає виділення «поведінкової складової» в механізмах правотворчості і правозастосування» [1, с. 5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В понятійному апараті правознавства виявлення поведінки особи визначене термінологічно неоднаково: як «поведінка в правовій сфері» [2], як «правова поведінка» [3; 4, с. 11-15; 5, с. 351-354], «юридична поведінка», «юридично значуща поведінка» [6, с. 242-254; 7, с. 1099-1101; 8, с. 5-10; 9] и сприймалася як гранична та пов'язана із суміжними категоріями – «юридична діяльність», «правова діяльність», «правова форма діяльності», «правомірна поведінка», «протиправна поведінка», «девіантна поведінка» та ін. Виходячи із слухної позиції щодо визнання людини єдиним суб'єктом правової поведінки Завальнюк В. В. вважає словосполучення «юридично значуща поведінка» недосконалим, бо воно не охоплює усіх видів поведінки, передбачених правом у широкому його розумінні [10, с. 4-15]. Автор вважає термін «правозначна поведінка» більш широким за сенсом.

Постановка завдання та цілі. Відмінні думки, полярні судження про властивості поведінки в правовій сфері є знаком, що спонукає до їх аналізу, узагальнення, порівняння основних соціальних, юридичних та психологічних характеристик, що об'єднані поняттям «юридично значуща поведінка». У цьому полягає **мета** – пошук однорідності та відмінностей, які за названими показниками мають особливий прояв в позитивній поведінці, та в різних формах її антиподу – поведінці неправомірній.

Виклад основного матеріалу. Сутність правової поведінки розкривається в її властивостях, що є відомими, але часто змінюваними, в залежності від напряму суспільного та правового розвитку. *Юридично значущу поведінку можна сприймати як визначену принципами права і врегульовану його нормами соціально значиму юридично оцінювану поведінку суб'єктів, яка здатна спричинити юридичні наслідки.* Серед властивостей поведінки в правовій сфері зазначимо наступні.

Соціальна значущість. В сфері дії права поведінка має соціально-економічне, суспільно-політичне, практико-орієнтоване і особистісне значення. З огляду на суспільні інтереси така поведінка оцінюється як корисна (позитивна соціальна значущість), шкідлива (негативна суспільна значущість) чи нейтральна (незначуща). Конструктивною є правова активність осіб (укладання договорів, участь громадян у виборах та ін.). Соціально шкідлива поведінка, навпаки, порушує нормальний розвиток соціальних зв'язків, правовий порядок в цілому (адміністративні проступки, злочини, невиконання батьківських обов'язків та ін.).

Інтелектуальне-вольовий зміст поведінки, її свідомо-вольові прояви – психологічна характеристика інтелектуальних і емоційно-вольових особливостей психічних проявів особи. Правові приписи придатні для регулювання лише такої поведінки, що перебуває під контролем психічних складових свідомості – інтелекту та волі: особа має бути здатною усвідомлювати значення та наслідки свого вчинку та керувати ним. Проте юридичні наслідки можуть настати і за відсутності свідомо-вольових властивостей, коли особа або не усвідомлює значення власного вчинку, або вчинок не є проявом її волі (скоєння суспільно небезпечного діяння не-осудною особою, що є підставою для судового рішення про примусове лікування; поведінка недієздатної особи та ін.). Тому юридично значущим вважається вчинок особи, яка перебуває як в нормальному, так і в патологічному стані її інтелектуальне-вольових та фізіологічних характеристик. Стан психічної діяльності особи (інтелектуальний, емоційний, вольовий) може бути й проміжним, що впливає на юридичну кваліфікацію її поведінки (алкогольне сп'яніння, сильне душевне хвилювання та ін., які, відповідно, обтяжують чи пом'якшують юридичні наслідки). Погодимось з А. М. Шульгою, який зазначив, що «даного роду поведінка є зовнішнім виразом певного стану («нормального», «проміжного», «патологічного») свідомості, волі людини [7, с. 1101].

На психологічну сторону поведінки особи впливають усвідомлені нею інтереси, мотиви, раціональні та емоційні оцінки, звички, рівень правової обізнаності та ін. Досягання суб'єктом усвідомлення про об'єктивну правову потребу формує його інтереси, мотиви поведінки, орієнтації, установки, цілі, рішення і в результаті дію як послідовний підсумок задоволення потреби [11, с. 53]. Таким чином потреба в з'ясуванні психологічної орієнтації людської поведінки є завжди наявною. С. Л. Рубінштейн зазначав органічну «включеність» в цілісне життя особистості психічних явищ, оскільки їх основна життєва функція полягає в регуляції діяльності людей: будучи обумовлені зовнішніми впливами, «психічні процеси визначають поведінку, опосередковують залежність поведінки суб'єкта від об'єктивних умов» [12, с. 311].

Юридична визначеність. Поведінка є юридично значущою, якщо вона визначена юридично. Ця властивість дає суспільству ясне розуміння того, яка саме корисна або шкідлива поведінка є на даний час юридично значущою. Юридична визначеність передбачає чітке закріплення зовнішніх (об'єктивних) та внутрішніх (суб'єктивних) показників юридично значущої поведінки в джерелах права, що її регламентують; встановлення правових форм, способів та засобів її регламентації в нормах права. Лише за умов регламентованості в джерелах права поведінка набуває ознак юридичної значущості, суспільство отримує можливість юридично оцінювати її, а держава – контролювати її правомірність та адекватно реагувати застосуванням засобів охорони у випадку правопорушень та використанням засобів забезпечення у випадках реалізації особою її прав. Суспільно небезпечний вчинок стає юридично значущим, а відтак, і суспільно контрольованим, якщо в законі чітко визначені його показники як злочину певного виду (вік суб'єкта, спосіб скоєння та інші ознаки). Зазначені в нормах межі поведінки в їх юридично значущому діапазоні визначають: показники самої поведінки (ознаки правосуб'єктності особи; зовнішній

прояв – дія чи бездіяльність, способи, засоби, час та місце вчинення; юридичні засоби впливу на таку поведінку (спосіб встановлення та обсяг прав та обов'язків – дозволи, заборони, зобов'язання; способи їх реалізації; випадки, способи та міра їх обмежень); правові наслідки (наприклад, права та обов'язки, яких набуває сторона договору; міра та вид відповідальності, що настає за скоєння шкідливого вчинку та ін.). Чітка юридична визначеність поведінки формально-юридично встановлює її відповідність або невідповідність принципам і нормам права.

Здатність діяння суб'єкта викликати (породжувати, спричиняти) юридичні наслідки. Така властивість вчинка є потенційною умовою його оцінювання як юридичного та свідчить про визначеність правових наслідків правовими засобами, реалізація яких є юридично гарантованою (наприклад, застосування примусових заходів щодо підозрюваного в ході слідства, виконання судового рішення). Будь-яка врегульована правом поведінка (шкідлива чи корисна) в механізмі правового регулювання є юридичним фактом – життєвою обставиною, що впливає на виникнення, зміну чи припинення юридичного змісту правовідносин – суб'єктивних прав та юридичних обов'язків осіб (напр., виникнення суб'єктивних прав та обов'язків сторін внаслідок складання цивільної угоди), або – заходів юридичної відповідальності суб'єкта внаслідок вчинення ним правопорушення.

Об'єктивізація (зовнішній прояв) поведінки. Правовим вчинкам властиві показники їх зовнішнього прояву, бо акт людської поведінки завжди виражений в певній формі. Зовнішній прояв поведінки – це втілення, проекція свідомо-вольової поведінкової складової суб'єкта (його мотивів, цілей, намірів, емоційного стану і т. п.) зовні, в об'єктивну, доступну для сприйняття форму – фізичне діяння, яке підпорядковується умовам простору, часу, причинності, обставин, бо поза ними не існує. Саме форма зовнішнього прояву поведінки особи, характер прояву її діянь,

використовуваних засобів, надають можливість їх пошуку, відстеження, виявлення, моніторингу, дослідження внутрішніх спонукальних причин, оцінки та юридичної кваліфікації.

Формою прояву вчинку може бути активна дія або пасивна бездіяльність суб'єкта права у сфері, що врегульована правом. Юридично значуща *дія* – зазначений в правових приписах та виражений зовні активний прояв волі людини. Дія відбувається різними способами з використанням певних засобів і, за наявності правових підстав, здатна спричинити юридично значимі наслідки. За правовою оцінкою і характером наслідків юридично значимі дії завжди правомірні чи неправомірні. Юридично значуща *бездіяльність* – регламентований правом пасивний прояв поведінки суб'єкта, виражений в невикористанні ним прав, повноважень чи невиконанні обов'язкових для нього дій. Бездіяльність набуває юридично значущого характеру тільки якщо її ознаки та форми виразу юридично визначені, а її суб'єкт опинився у юридично значущій життєвій ситуації (наприклад, законодавче закріплення юридичної відповідальності за ненадання без поважних причин допомоги хворому медичним працівником; невиконання без поважних причин службових обов'язків посадовою особою). Юридично значущі дія і бездіяльність – діалектично пов'язані парні юридичні категорії. Наявність у суб'єкта тільки-но бажання щось вчинити, яке не втілене у свідомо-вольовий юридично значущий прояв певної форми – активну чи пасивну, не викликає юридичних наслідків: його наміри залишаються поза межами регулювання правовими засобами.

Структурованість (внутрішній склад). Діяння акумулює його невід'ємні суб'єктивні та об'єктивні прояви, незалежно від соціальної значущості, правомірності чи протиправності. В конструкції юридичного складу поведінки завжди пов'язані її елементи: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт та суб'єктивна сторона. Тобто юридично значуща поведінка є складеним юридичним фактом, що містить усі ці елементи і тільки за таких

умов тягне юридичні наслідки (позитивні або негативні). Внаслідок правомірної можливе набуття суб'єктивних прав і обов'язків, неправомірної – застосування відповідальності та застосування заходів державного примусу, обмеження суб'єктивних прав особи. Складові вчинку проявлені по-різному у правомірних та неправомірних вчинках. Наприклад, прояв внутрішніх, суб'єктивних характеристик вчинку неосудної особи відрізняється від аналогічних показників діянь осіб осудних.

Контрольованість поведінки уповноваженими державою суб'єктами. Якщо правотворчі органи встановлюють зразки, межі та юридичні показники правомірності чи неправомірності поведінки, способи і засоби її реалізації та забезпечення, то органи державного управління, контролю, нагляду, моніторингу, податкових та інших інститутів влади здійснюють перевірки, аудит та інші форми контролю за відповідністю діяльності осіб вимогам правомірності, що формалізовані в джерелах права. Через виконання охоронної функції органи прокуратури, МВС та ін. у випадках кваліфікації вчинку як неправомірного, правомочні застосовувати заходи корекції, відновлення порушених прав та державно-правового примусу до суб'єкта.

Зв'язок з правосвідомістю і правовою культурою. Юридично значуща поведінка знаходиться з ними у причинно-наслідковому зв'язку [13], бо її зміст обумовлений рівнем правосвідомості особи: правова обізнаність для неї є джерелом раціонального усвідомлення поведінкової мети та формує уявлення про допустимі юридичні способи її досягнення, орієнтує на їх вибір та дозволяє оцінити ефективність обраних. Поведінку зумовлюють правові установки суб'єкта – елемент правосвідомості, який перетворює особисте ставлення суб'єкта до права в програму його юридично значимих дій і трансформується в стійкий правовий поведінковий стереотип. Він формується на основі внутрішніх ідеалів, інтересів, потреб, мотивів, досвіду, формує схильність суб'єкта до здійснення цілеспрямованого

впливу на власні правові вчинки. Поведінка залежить від рівня (активного, звичайного або пасивного) і спрямованості правосвідомості особи (правомірна або протиправна спрямованість цілей її вчинку).

Пов'язаність поведінки з правовою інформацією. Діяння є таким проявом буття суб'єкта в соціальному організмі, який потребує регулювання (нормування), координації, організації, контролю і знаходиться в потоці інформації, що впливає на кваліфікацію поведінки [14]. Поведінкові прояви вимагають впорядкування системи певних правил, норм, виражених мовними засобами. У правовій комунікації, знакова інформаційна система як «активна граматики» формалізує параметри і межі діяльності суб'єкта права [15]. Вони впливають на поведінку особи на основі нормативних параметрів правомірності і неправомірності.

Поведінка в інформаційному суспільстві обумовлена своєчасністю забезпечення осіб достовірною правовою інформацією, бо протилежне призводить до юридичних помилок, нереалізованих правових можливостей, чи – до зловживання своїми правами, нестабільності в правовій сфері. Правова інформація – відомості, що містяться в джерелах права, актах реалізації та тлумачення правових норм. Суб'єкт права враховує і оцінює: безпосередньо правову інформацію (про джерело норми і конкретне правило поведінки); інформацію про життєві обставини, що вимагають правової оцінки та правильної юридичної кваліфікації поведінки. Одночасно суб'єкт засвоює інформацію з інших соціальних норм – релігійних, політичних, економічних, моральних (допоміжний інформаційний потік), на підставі чого він оцінює ще й справедливість і об'єктивність правових рішень (законів, актів застосування і тлумачення правових норм).

Зміст поняття юридичної значущості поведінки був би неповним, якби в правовій системі він не пов'язувався з дією *основоположних принципів права*, які визначають сутність правових вимог в

приватноправовій та публічно-правовій сферах людського життя [16].

Умовність та змінюваність змісту. Вони означають рухливість, відносність і неоднозначність категорій «юридично значуще», «правомірне» і «протиправне», «не заборонене» через мінливості їх змісту в часі і соціальному просторі, через включення до їх складу нових видів поведінки, і виключення існуючих. «Правомірне» й «неправомірне» – оцінні поняття, багато в чому умовні й мінливі. Як наслідок, міняються місцями сприйняття норми поведінки та відхилень від неї.

Існуючі два види поведінки (правомірна і протиправна) – є соціальними і юридичними протилежностями. Однак, межа між правомірним і протиправним поведінкою рухлива і залежить від ситуації у суспільному просторі, від правової цивілізованості державі. У правовій системі суспільства нема абсолютно незмінних норм і критеріїв правомірності поведінки. Вони змінюються в умовах різних політичних режимів: заборонене стає дозволимим і корисним, бажаним (наприклад, види приватного підприємництва), або незабороненим (напр., скасування кримінальної відповідальності за наклеп). Звідси історична мінливість і умовність критеріїв, що визначають межі правомірності дозволеного і забороненого, шкідливого і небезпечного, бажаного, допустимого і необхідного. Для стабільності громадянського суспільства важливо, щоб віднесення законом поведінки до певного виду юридично значущої супроводжувалося збереженням головних гуманітарних цінностей – життя, здоров'я, честі, гідності, захистом від проникнення асоціальних, аморальних стереотипів в юридично дозволене. Сфера правомірної поведінки значно розширюється також за рахунок декриміналізації діянь, що раніше вважалися злочинами, появи нових форм ринкових відносин, введення загально-дозволеного типу правового регулювання. Межа, що розділяє правомірну й протиправну поведінку, стає більш рухливою. Правова сфера життя суспільства робить вчинки суб'єктів юридично значущими і, отже,

такими, що мають низку загальних рис, форм виразу, ознак, які відмежовують юридичні вчинки від інших.

Вказані ознаки притаманні усім проявам юридично значущої поведінки. До ознак смислових антиподів – правомірної і неправомірної поведінки, відносять: протилежну соціальну спрямованість, значимість, мотивацію вчинків; відмінність засобів правової регламентації (правомірна зазвичай передбачена юридичними дозволами, зобов'язуючими нормами, протиправна – юридичними заборонами); різні контролюючі функції уповноважених осіб по відношенню до поведінкових актів та їх різні юридичні наслідки. За соціальним змістом та юридичною оцінкою вчинків, незалежно від форм їх зовнішнього виразу юридично значущу поведінку осіб поділяють на правомірну – соціально корисну, відповідну правовим приписам та неправомірну: *правопорушення* – соціально шкідливі вчинки, що скоєні з порушенням приписів правових норм (заборон або зобов'язань); *зловживання правом* – поведінку, вчинену особою формально в рамках правових приписів, але суспільно шкідливу, що порушує права і законні інтереси інших осіб; *об'єктивно неправомірне (протиправне) діяння* – суспільно шкідливу поведінку, яка оцінюється як вчинена всупереч вимогам правових норм за умов відсутності вини.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Пізнання сфери і закономірностей реалізації права і генеза адекватних їм правових понять, як логічних форм наукового знання передбачає зосередження на праксеологічному вимірі правової системи, де центральною одиницею є суб'єкт права. Поведінковий критерій не може бути досліджений в повній мірі виключно зусиллями теоретичної науки в умовах диференціації і інтеграції знань про право і направляє на співпрацю досліджень зусиллями теорії права, соціології, психології, антропології, прикладних наук – напрямків кримінології, девіантології, юридичної етики та ін. Оцінка поведінки в правовій сфері не має сенсу, якщо воно досліджене поза

факторним аналізом причин, що спрямовують правові девіації чи стимулюють та заохочують правомірну поведінку, без врахування психологічних особливостей суб'єктів права, змінних обставин правової політики і мінливості законодавства. З урахуванням, як мінімум, цих дослідницьких напрямів підтримка теоретичних основ юридичної кваліфікації поведінки в правовій сфері зберігає сучасний стан.

Література

1. Тихомиров Ю. А. Поведение в обществе и право. /Журнал российского права. – 2011. – № 2. - С. 5 – 11.
2. Боляк И. А. Поведение в публично-правовой сфере: автореф. дис....канд. юрид. наук: спец. 12.00.01.../И. А. Боляк. – М., 2005. – 28с.
3. Кудрявцев В. Н. Правовое поведение: норма и патология / В. Н. Кудрявцев. – М.: Наука, 1982. – 287 с.
4. Пьянов Н. А. Правовое поведение: понятие и виды. /Сибирский юридический вестник. – 2004. – № 4. - С. 11-15.
5. Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. – Харків: Право, 2009. – 584 с.
6. Теорія держави і права: підручник для студ. юрид. вищ. навч. закл. / За ред. Петришина О. В. – Х.: Право. 2014. – 368 с.
7. Шульга А. М. Юридично значуща поведінка особистості: поняття, основні ознаки. / Форум права. – 2012. – №1. - С. 1099-1101.
8. Решетов Ю. С. Юридически значимое поведение. / Вестник Волжского ун-та им. В.Н. Татищева. 2015. № 4 (83), с. 5-10.
9. Прусаков А. Д. Действие и бездействие как формы юридически значимого поведения: автореф. дис. ...канд. юрид. наук: спец. 12.00.01.../ А. Д. Прусаков. – Саратов, 2008. – 32 с.
10. Завальнюк В. В. Юридична антропологія та правозначуща поведінка

- /Митна справа. – №6 (90). – 2013. - С. 4 –15.
11. Агамиров К. В. Методологические вопросы прогнозирования правового поведения. / Вестник Владимирского юридического института N 4 (21). – 2011. - С. 51–54.
 12. Рубинштейн С. Л. Бытие и сознание: о месте психического во всеобщей взаимосвязи явлений материального мира / С. Л. Рубинштейн. – Москва: АН СССР, 1957. – 330 с.
 13. Горбашов В., Регунская Т. П., Реуф В. М. Правовое сознание и правовое поведение: анализ причинной взаимосвязи / Мир политики и социологии. – 2012. – № 1. – С. 116 –120.
 14. Балашова Е. Н. Взаимодействие потоков информации, влияющих на квалификацию юридически значимого поведения. Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Е. Н. Балашова. – Саратов, 2005. – 163 с.
 15. Бортняк А. Ф. Правовое поведение как деятельностьная интерпретация знаковой информации / Государственный советник. – 2013. – № 4. - С. 26-30.
 16. Захаркевич Т. С. Правова поведінка та основоположні принципи права / Т. С. Захаркевич // Альманах права. — 2012. — Вип. 3. — С. 166-170.

References

1. Tikhomirov Yu. A. Povedenie v obshchestve i pravo. Zhurnal rossiyskogo prava, 2011, №2. - S. 5-11.
2. Bolyak I. A. Povedenie v publichno-pravovoy sfere: avtoref. dis....kand. yurid. nauk: spets. 12.00.01.../I. A. Bolyak. – M., 2005. – 28 s.
3. Kudryavtsev V. N. Pravovoe povedenie: norma i patologiya / V. N. Kudryavtsev. – M.: Nauka, 1982. – 287 s.
4. Pyanov N. A. Pravovoe povedenie: ponyatie i vidy. Sibirskiy yuridicheskiy vestnik. – 2004. – № 4. - S. 11-15.
5. Zagaljna teorija derzhavy i prava: pidruchnyk dlja studentiv jurydychnykh

- vyshhykh navchalnykh zakladiv / za red. M. V. Cvika, O. V. Petryshyna. – Kharkiv: Pravo, 2009. – 584 s.
6. Teorija derzhavy i prava: pidruchnyk dlja stud. juryd. vyshh. navch. zakl. / Za red. Petryshyna O. V. – Kh.: Pravo. 2014. – 368 s.
 7. Shuljgha A. M. Jurydychno znachushha povedinka osobystosti: ponjattja, osnovni oznaky / Forum prava. – 2012, #1, 0 S. 1099-1101.
 8. Reshetov Yu. S. Yuridicheski znachimoe povedenie. Vestnik Volzhskogo un-ta im. V.N. Tatishcheva. 2015. № 4 (83). - S. 5-10.
 9. Prusakov A. D. Deystvie i bezdeystvie kak formy yuridicheski znachimogo povedeniya: avtoref. dis. ...kand. yurid. nauk: spets. 12.00.01.../ A. D. Prusakov. – Saratov, 2008. – 32 s.
 10. Zavaljnjuk V. V. Jurydychna antropologhija ta pravoznachushha povedinka / Mytna sprava. – № 6 (90). – 2013. - S. 4 –15.
 11. Agamirov K. V. Metodologicheskie voprosy prognozirovaniya pravovogo povedeniya / Vestnik Vladimirskogo yuridicheskogo instituta. № 4 (21), 2011. - S. 51-54.
 12. Rubinshteyn S. L. Bytie i soznanie: o meste psikhicheskogo vo vseobshchey vzaimosvyazi yavleniy materialnogo mira / S. L. Rubinshteyn. – Moskva: AN SSSR, 1957. – 330 s.
 13. Gorbashov V., Retunskaya T.P., Reuf V.M. Pravovoe soznanie i pravovoe povedenie: analiz prichinnoy vzaimosvyazi // Mir politiki i sotsiologii. – 2012. – № 1. – S. 116-120.
 14. Balashova Ye. N. Vzaimodeystvie potokov informatsii, vliyayushchikh na kvalifikatsiyu yuridicheski znachimogo povedeniya. Dis... kand. yurid. nauk: 12.00.01 / Ye. N. Balashova. – Saratov, 2005. – 163 s.
 15. Bortnyak A. F. Pravovoe povedenie kak deyatelnostnaya interpretatsiya znakovoy informatsii / Gosudarstvennyy sovetnik. - 2013. - № 4. - S. 26-30.
 16. Zakharkevych T. S. Pravova povedinka ta osnovopolozhni pryncypy prava / T. S. Zakharkevych // Aljmanakh prava. — 2012. — Vyp. 3. — S. 166-170.